

Grundtvig og Stærkodder

Den menneskelige harme og vrede har haft en krank og miskendt skæbne i den europæiske filosofi og teologi. Der synes endda at være en tendens til, at i samme takt som udviklingen er skredet frem, og vi er blevet stadigt mere moderne, er forfattere, filosoffer og teologer blevet stadigt mere negativt indstillede over for følelser som vrede, indignation og harme. Hovedstrømmen af filosoffer og teologer er blevet stadigt mindre tilbøjelig til at indrømme, at følelser som vrede eller en menneskelig form for aggressivitet overhovedet kan rumme noget, som er godt eller værdifuldt.

I denne udvikling er N. F. S. Grundtvigs forfatterskab et markant eksempel på en helt anden værdsættelse af fænomener som vrede, harme eller aggressivitet. Ifølge de grundtvigske tekster udgør den menneskelige vrede på ingen måde en nødvendig modsætning til godhed, dyd eller kærlighed. Vreden og harmen er på ingen måde uforenelige med sand kærlighed eller godhed. I det grundtvigske forfatterskab smelter disse størrelser snarere sammen til en højere integreret helhed.

En sand godhed og kærlighed kan aldrig kun være en uforbeholden accept eller en ubetinget venlig imødekommenhed over for andre mennesker. Den højeste eller reneste form for kærlighed er den mandige eller mandelige kærlighed. Den mandige kærlighed er ikke en blot accepterende eller godkendende sødtalenhed. Den viser sig i villigheden til frygtløst at gå imod synden og dens børn og i en evne og villighed til at vise vrede, harme og aggressivitet over for godhedens og kærlighedens fjender.

Det menneske, som har udviklet evnen til at udvise den mandige kærlighed, har overvundet sig selv. Det har igennem en selvtugtelse, selvdisciplinering og mandig selvkontrol overvundet sin frygt for verden og sin modvilje mod og uvilje til at opleve smerte og ubehag og afvisning og fjendskab fra verden. Det ideale menneske har overvundet de naturlige impulser til sødtalenhed, forsonlighed og blødgørelse over for denne verdens børn. Stærkodder er ”en Karl, der havde gaaet Skolen igiennem”. En helt er i Grundtvigs tekster netop et menneske, som har lært at sige nej til de legemlige impulser, og som har lært at være standhaftig, når han konfronteres med livets og legemets fristelser. Han har fået et ”Herredømme over sig selv”, og på den måde er han blevet et frit menneske. Han har lært, at det er skammeligt og uværdigt, hvis han for enhver pris klynger sig til det jordiske liv. At være blødgørelse og kvindagtig er uden modstand at give sig hen til instinkterne, lysterne og trangen til det behagelige og at være styret af frygten for smerte, lidelse og modgang. Hvis et menneske på den måde giver sig hen til det legemlige, mister han evnen, kraften og viljen til at gøre dydens og kærlighedens gerninger.

Ifølge sagnet ankommer helten Stærkodder til den danske kong Ingels hof, hvor han bliver forfærdet over den udbredte åndløshed, umoral og syndige urenhed. Ingels fader kong Frode er blevet myrdet, men Ingel har på en blødgørelse måde forsonet sig med sin faders mordere. Ingel domineres helt af kvindelige og kvindagtige tænkemåder og af sin lumske forførende dronning, og ved hoffet har bredt sig en stemning af hedonisme og jagt på materielle og sanselige nydelser. Til sidst lykkes det dog for Stærkodder at vække følelsen af skam hos kong Ingel og få ham til at rødmme over sine hidtidige urene gerninger, som kun har haft til formål at tilfredsstille hans jordiske lyster og urene begær, og hvor han helt har glemt respekten og ærefrygten for fædrene og faderen. Stærkodder og Ingel angriber og dræber i fællesskab de oprørske og lovløse mænd, som har myrdet den gamle kong Frode og derefter etableret deres skændige og skammelige herredømme ved det danske hof.

I de grundtvigske tekster fungerer Stærkodder som et symbol for den ideale mandige godhed og kærlighed. Grundtvig henviser til figuren Stærkodder et overvældende antal steder i forfatterskabet. En gennemlæsning af disse henvisninger viser, at figuren Stærkodder fungerer på flere forskellige

måder: Stærkodder er et billede på det ideale moralske menneske. Han viser os både i en almenmenneskelig og i en kristen forstand, hvad sand dyd, godhed og kærlighed er. Han udtrykker en sand opfattelse af den patriarkalske natur af det menneskelige samfund, og han er et billede på det ideale politiske handlende menneske. Han genopretter den åndelige, moralske og sociale orden og tilintetgør en tilstand af moralsk urenhed, opløsning og kaos. Stærkodder er et forbillede for alle kristne prædikanter og en af de sande profeter. Han er den ideale folkeopvækker, underviser og skolemester. Omtalen af Stærkodder spiller da også en vigtig rolle i Grundtvigs skoleskrifter og højskoletaler.

Den fascination og begejstring, som fremgår af Grundtvigs beskrivelser af Stærkodder-figuren, synes også at vise, at Grundtvig personligt har identificeret sig med den forhistoriske førkristne sagnhelt. Når Grundtvig beskriver Stærkodders retfærdige harme og vrede over tiden og dens forfald, synes Grundtvig samtidigt at beskrive sig selv eller sit eget ideal. Vi har da også bevaret et brev fra hans nære ven forfatteren B. S. Ingemann fra november 1836, hvor Ingemann henviser til, at Grundtvig er en slags Stærkodder eller gerne vil føre sig frem som eller se sig selv som en slags Stærkodder præget af mandige dyder som viljen til konfrontation, vrede, uforsonlighed og retfærdig harme.

Den menneskelige godhed, dyd og kærlighed kommer ikke af sig selv. Grundtvig bruger figuren Stærkodder til at tegne et billede af svaghederne ved den menneskelige natur. Da Stærkodder ankommer til den danske kong Ingels hof, har alle de umoralske, syndige og destruktive impulser fra det menneskelige sind og legeme taget magten. Stærkodder møder en tilstand af kaos, besmittelse og moralsk og politisk opløsning.

Synet af det åndelige og moralske forfald vækker naturligt nok en voldsom vrede og harme i Stærkodder. Han gribes af en mægtig ånd, som driver ham ud i et opgør med al urenheden, umoralen og åndløsheden ved kong Ingels hof. Synet af fordærvelsen og urenheden vækker en voldsom følelse i ham på samme måde, som vi kender det fra beretningerne om Samson og Saul i Det gamle Testamente. Stærkodders vrede og "brusende Harme" bliver en mægtig drivkraft til at gå ud i verden og gøre dydens og kærlighedens gerninger.

Mændene ved kong Ingels hof har i Stærkodders øjne vanæret, nedværdiget og prostitueret sig selv. Han ser med forfærdelse, hvordan livet ved hoffet er blevet præget af "Dands", "Spille-Mænd", "Vellystighed", "Abekatte-Streger", "Slikkerie" og "Yppighed". Kong Ingel og hans mænd lever et liv, som de burde skamme sig over. Et sandt menneske er ikke nogen "Abekat", men den danske elite ved hoffet har i et anfald af blødagtighed hengivet sig til et liv med rene "Abekatte-Streger", og de hylder en helt usømmelig form for abekatte-frihed.

Stærkodder beskriver igennem Grundtvigs mund det kvindagtige, blødagtige og umandige liv:

Med Davre og Nadre
Gaae Dagene om,
At grine og gnadre
Og spække sin Vom,
See, dermed det Halve af Livet gaaer hen,
Og Resten gaaer fløiten
Med Dullen og Tøiten,
Til Daad bliver Intet igien!

Stærkodder angriber mændenes såkaldte livsglæde, lystigheden, dyrkelsen af de sanselige glæder, liderligheden og drukkenskaben: "Hvem der lever blot for Lyst, har gjerne altid et daarligt Bryst". "Mad kan Mod fortære".

Det modsatte af den sande godhed og kærlighed er det barnagtige, blødagtige og kvindagtige. Det blødagtige og kvindagtige, som nu har taget magten i Danmark, viser sig ved en række træk: Mennesker har kun øje for det øjeblikkelige, jordiske og sanselige og har intet blik for æren, det fremtidige og det himmelske. De har gjort sig til usle trælle af deres nydelser og dermed opgivet enhver form for sand frihed. Med frihed forstår de blot det, at enhver mand følger sin egen vilje og gør, hvad han har lyst til. Vokse mænd hengiver sig uden nogen følelse af skam til et liv præget af nydelser, ubændig seksualitet og drukkenskab. Fædrenes mandige dyder er blevet svigtet i en kvindagtiggjort og kvindeliggjort verden. Kong Ingel er ”i Hu” blevet ”som en Kvinde”, og det kvindelige og kvindagtige er blevet den herskende uånd i hans verden. Kong Ingel burde have æret og hævnnet sin myrdede fader, men i stedet har han på en kvindagtig måde hengivet sig til et liv i venskab, forsoning og nydelse sammen med sin faders mordere:

Er det sandt, du ærer Flommen
Meer end Frodes høie Navn,
Kappes om at pleie Vommen
Med en Skiøge i din Favn,
At i Lag med Ørkesløse
Livet helst du vil hendøse,
Tager for din Faders Blod
Øl og Mjød i Mande-Bod!

Den sande godhed og kærlighed viser sig i det mandige og hænger sammen med en stærk følelse af skam og ære. Sand kærlighed viser man ved at ære fædrene og sin fader. Al godhed og kærlighed begynder med, at man føler en skam ved, hvordan man hidtil har levet sit liv. Uden en sådan indledende skam og omvendelse vil et menneske aldrig kunne komme ind på dydens og kærlighedens smalle vej. Det, som ryster og vækker vreden i Stærkodder, er, at der ikke længere findes nogen rester af en sådan ærefrygt for det faderlige og ikke findes nogen følelse af blusel eller skam ved kong Ingels hof. Den danske magtelite omkring kong Ingel og kongen selv har helt hengivet sig til kæleskab og ”Kvinde-Sædd” altså til blødagtige og kvindagtige tænkemåder, sæder og normer:

Høit jeg siger: Ingen bærer
Hjertet paa det rette Sted,
Som sit Hoved saa vanærer,
Kryster kun har Kvinde-Sædd;
Freia maa med Guldtøi bramme,
Kæmpens Pragt er Sværd og Skramme!

Stærkodder optræder ikke med navns nævnelse i Grundtvigs prædikener, men disse prædikener er præget af en overraskende krigerisk, polemisk og aggressiv tone. Med en vis ret kan man hævde, at figuren Stærkodder i Grundtvigs forfatterskab udgør et slags kognitivt skema, som former og farver hans tekst, og som får ham til at bestemme og beskrive godheden og kærligheden på en bestemt måde nemlig som et udtryk for det, som Grundtvig kaldte mandigheden. Den sande kærlighed kan ikke adskilles fra en stolt og mandig nidkærhed for Guds og godhedens sag. De grundtvigske tekster knytter sig til en lang zelotisk tradition, som vi kender både fra Paulus og fra andre dele af Det gamle og Det ny Testamente og fra den kristne kirkes senere historie. I sine prædikener udtrykker Grundtvig da også en stor beundring for de krigeriske og mandige jødiske makkabære. Kærlighedens inderste væsen er ”Manddoms-Aanden” og ”Dyd og Manddom”. På trods af al deres særprægethed i formuleringerne og på trods af alt det romantiske himmelsus i Grundtvigs tekster om Stærkodder er hans sammenknytning af størrelser som vrede, harme, kraft, dyd, godhed og

kærlighed og disse størrelses sammenkædning med det mandige stadig interessant og måske netop i dag i høj grad tankevækkende og relevant.

Note: Citaterne er fra Holger Begtrup: *Nik. Fred. Sev. Grundtvigs Udvalgte Skrifter. IV.*
København: Gyldendal 1906, side 112-131 (fra Grundtvigs Danmarkshistorie *Af Danmarks Krønike* fra 1818).